

NIKOLAJS GOGOLIS



VECLAIKU  
MUIŽNIEKI

NIKOLAJS GOGOLIS

# VECLAIKU MUIŽNIEKI

NIKOLAJS GOGOLIS

IZLASE

VECLAIKU MUIŽNIEKI

LATVIJAS VALSTS IZDEVNIECĪBA 1948

Tulk. Aleksandrs Čaks

Nošannējis grāmatu un FB2 failu izveidojis Imants  
Ločmelis

# VECLAIKU MUIŽNIEKI

Es ļoti mīlu šo attālo sādžu vientuļo īpašnieku vienkāršo dzīvi, kurus Mazkrievijā parasti sauc par «vecmodīgiem», kas kā veci gleznieciski namiņi ir skaisti ar savu vienkāršību un pilnīgu pretstatu jaunai gludenai celtnei, kuras sienas vēl nav izskalojis lietus, jumtus vēl nav apklājis zaļš pelējums un ap-metumu zaudējušais lievenis vēl nerāda savus sarkanos ķieģe-ļus. Man dažreiz tīkas aiziet uz mirkli šās neparasti nošķirtās dzīves sfērā, kur neviena vēlēšanās nepārlido pār žogu, kas apņem nelielo pagalmiņu, pār zedeņiem dārzā, kas ir pilns ābeļu un plūmju, pār sādžu mājām, kas to apņem, nošķiebu-šās sānis, vītolu, irbenāju un bumbieru aizēnotas. Viņu pie-ticīgo īpašnieku dzīve ir tik klusa, tik klusa, ka uz mirkli tu aizmirsties un domā, ka kaislības, vēlējumi un ļaunā gara nemierīgie izvirdumi, kas mulsina pasauli, nemaz ne-pastāv, un tu tos esi redzējis tikai spožā, mirdzošā sapnī. Es no šejienes redzu zemo mājiņu ar mazu apmelnējušu koka stabiņu galeriju, kas iet ap visu māju, lai pērkona un krusas laikā varētu aizvērt slēģus, nesaslapinoties lietū. Aiz tās smaržīgās ievas,

veselas rindas zemu augļu koku, kas slīgst ķiršu sārtumā un plūmju safira jūrā, kas pārklāta svina matējumu; nokārusies kļava, kuras ēnā izklāts atpūtai pa-klājs; mājas priekšā ērts pagalms ar zemu, svaigu zālīti, a» iemītu taciņu no klēts līdz virtuvei un no virtuves līdz kungu mājoklim; garkakiaina zoss, kas dzer ūdeni, ar jauniem un kā pūka maigiem zosulēniem; žogs nokārts kaltētu bumbieru un ābolu virtenēm un vēdināmiem paklājiem; vezums ar melonēm, kas stāv pie klēts; izjūgtais vērsis, kas laiski no-gulies pie tā, — viss tas man šķiet neizteicami skaists, var-būt tāpēc, ka es to vairs neredzu un ka mums ir mīļš viss tas, no kā mēs esam šķirti. Lai būtu kā būdams, bet pat tad, kad mana brička tuvojās šās mājiņas lievenim, dvēselē kļuva apbrīnojami tīkami un mierīgi; zirgi jautri pierikšoja lieve-nim; kučieris ļoti mierīgi kāpa zemē no bukas un piebāza pīpi, it kā viņš būtu atbraucis savā personīgā mājā; pat suņa riešana, ko sacēla flegmātiskie Barbosi, Brovkas un Zučki, bija tīkama manām ausīm. Bet visvairāk man patika paši šo pieticīgo stūrīšu īpašnieki — vecīši, vecītes, kas gādīgi nāca pretī. Viņu sejas man rādās arī tagad dažkārt troksnī un barā starp

modernām frakām, un tad pēkšņi man uz mācās pusnomoda sapnis un tēlojas bijušais. Viņu sejās arvien lasāma tāda labsirdība, viesmīlība un sirds skaidrība, ka ne-gribot jāatsakās, kaut arī tikai uz īsu laiku, no visām nekaut-rām domām un nemanot jāpāriet ar visām jūtām vienkāršā bukoliskā dzīvē.

Es līdz šim laikam nespēju aizmirst divus pagājušā gad-simta vecīšus, kuru, ak vai! tagad vairs nav, bet mana dvē-sele vēl līdz šim laikam pilna žēluma, un manas jūtas savādi sažņaudzas, kad iedomājos, ka kādreiz atkal atbraukšu viņu agrākajā, tagad tukšajā, mājoklī un ieraudzīšu sabrukušu māju kaudzi, kluso dīķi, aizaugušo gravu tai vietā, kur stā-vēja zemā mājiņa — un vairāk nekā. Skumji! man jau iepriekš ir skumji! Bet pievērsīsimies stāstam. Afanasijs Iva-novičs Tovstogubs un viņa sieva Pulcherija Ivanovna Tovsto- gubiene, pēc apkārtnes zemnieku izteikumiem, bija tādi vecīši, par kādiem es iesāku stāstīt. Ja es būtu gleznotājs un gribētu attēlot uz audekla Filemonu un Baukidu, es nekad nebūtu izvēlēties citu oriģinālu kā viņus. Afanasijam Ivanovičam bija sešdesmit gadu, Pulcherijai Ivanovna; piecdesmit pieci. Afanasijs

Ivanovičs bija liela auguma, staigāja vienmēr ait-ādas kažociņā, kas bija pārvilkts ar kamlotu, sēdēja saliecies un gandrīz vienmēr smaidīja, vai nu viņš stāstīja, vai vien-kārši klausījās. Pulcherija Ivanovna bija stipri nopietna, gandrīz nekad nesmējās; bet sejā un viņas acīs bija lasāms tik daudz labsirdības, tik daudz gatavības pacienāt jūs ar visu, kas viņiem bija labākais, ka jūs, droši vien, atzītu «naidu par pārāk salkanu viņas laipnajā vaigā. Vieglās grumbas viņu sejās bija iekārtotas tik patīkami, ka māksli-nieks, droši vien, tās nozagtu. Pēc tām varētu, šķiet, lasīt visu viņu dzīvi, skaidru, mierīgu, — dzīvi, kādu dzīvoja vecas nacionalas, labsirdīgas un reizē bagātas ģimenes, kas vienmēr bija pretstatā tiem zemajiem mazkrieviem, kuri izlaužas no darvdedžiem, tirgoņiem, piepilda kā siseņi palatas un tiesu iestādes, plēš pēdējo kapeiku no saviem pašu tautiešiem, pārpludina Pēterburgu ar intrigantiem, iedzīvojas beidzot kapitalā un svinīgi pievieno savam uzvārdam, kas beidzas ar o, burtu v. Nē, viņi nebija līdzīgi šiem aicināmiem un nožē-lojamiem radījumiem, tāpat kā visas mazkrievu veclaicīgās un pirmatnējās senās ģimenes. Nevarēja vienaldzīgi nolūko-ties viņu

abpusējā mīlestībā. Viņi nekad nesacīja viens otram tu, bet vienmēr jūs: jūs, Afanasij Ivanovič/ jūs, Pul-cherija Ivanovna! «Vai jūs izspiedāt krēslu cauru, Afanasij Ivanovič?» — «Nekas, nedusmojieties, Pulcherija Ivanovna: es.» Viņiem nekad nebija bijis bērnu, un tāpēc- visa viņu pieķeršanās koncentrējās uz viņiem pašiem. Kādreiz jau-nībā Afanasijs Ivanovičs dienējis vieglajā kavalerijā, bijis vēlāk sekundmajors, bet tas jau bija pagājis, pat pats Afa-nasijs Ivanovičs gandrīz nekad to nepieminēja. Afanasijs Ivanovičs apprecējās trīsdesmit gadu vecumā, kad bija brašs jauneklis un valkāja izšūtu kamzoli; viņš pat diezgan veikli aizveda Pulcheriju Ivanovnu, kuru radinieki negribēja viņam dot; bet arī to jau viņš ļoti maz atcerējās, vismaz nekad par to nerunāja. Visus šos senos, neparastos notikumus nomai-nīja mierīga un nošķirta dzīve, tie snaudošie un īeizē har-moniskie sapņi, kādus jūs izjūtat, sēdot sādžas balkonā, kas vērsts pret dārzu, kad krāšņi šalc brīnišķīgs lietus, pakšķē-dams uz koku lapām, notekot mirdzošiem strautiem un uz-burot snaudu jūsu locekļiem, bet pa to laiku varavīksne zogas caur kokiem un pussagruvušās

velves veic'ā atmirdz debesīs septiņām nespodrām krāsām, — vai kad jūs šūpoja-ties ratos, kas lodā starp zaļajiem krūmājiem, bet stepes paipala skandina, un smaržīgā zāle kopā ar labības vārpām spraucas iekšā pa ratu durvīm, sitot jūs pa rokām un seju. Viņš vienmēr klausījās ar patīkamu smaidu viesos, kas brauca pie viņa; dažreiz arī pats runāja, bet vairāk iztauiāia. Viņš nepiederēja pie tiem večiem, kuri apņikst ar mūžīgām uzslavām veciem laikiem un ar jaunā laika nopelšanu: viņš, pavisam pretēji, jūs iztaujādams, izrādīja lielu ziņkāri un līdzdalību jūsu personīgās dzīves apstākļiem, veiksmēm un neveiksmēm, par kurām parasti interesējas visi labsirdīgie sirmgalvj, kaut arī tas mazliet līdzinās bērna ziņkārībai, kas tai laikā, kad runā ar jums, apskata jūsu pulksteņa firmas zīmi. Tādās reizēs viņa seja, varētu sacīt, dvesa labsirdību. Mājiņas istabas, kur dzīvoja mūsu vecīši, bija mazas, zemas kādas parasti ir vecmodīgiem ļaudīm. Katrā istabā bija mil-zīga krāsns, kas aizņēma gandrīz tās trešo daļu. Šīs istabiņas bija briesmīgi siltas, jo ir Afanasijs Ivanovičs, ir Pulcherija Ivanovna ļoti mīlēja siltumu. Visas tās bija kurināmas no priekšnama,



kas gandrīz vienmēr līdz pat griestiem bija pie-bāzts ar salmiem, kurus parasti lieto Mazkrievijā malkas vietā. Šo degošo salmu sprakstoņa un apgaismojums padara priekšnamu ārkārtēji patīkamu ziemas vakarā, kad dedzīgie jaunieši, nosaluši kādas tumšmatainas meitenes gūstišanā, ieskrien tajā, sizdami plaukstas. Istabas sienas bija izrotātas dažādām bildēm un bildītēm veclaicīgos, šauros ietvaros. Es esmu pārliecināts, ka paši saimnieki sen aizmirsuši to saturu, un ja dažas no tām būtu aizstieptas, tad viņi, droši vien, to nebūtu manījuši. Divas ģīmetnes bija lielas, gleznotas eļļas krāsām; vienā redzēja kaut kādu virsmācītāju, otrā Pēteri III, no šaurajiem ietvariem lūkojās hercogiene Lavaljēra, musu notraipīta. Gar logiem un virs durvīm bija daudz nelielu bildīšu, kuras kaut kā pierod uzskatīt par plankumiem sienā un tāpēc tās pavisam nemēdz apskatīt. Grīda gandrīz visās istabās bija māla, bet tik tīri iztriepta un tik tīrīgi uzturēta, kā laikam neuzturēja nevienu parketu bagātā mājā, ko laiski uzslaucīja neizgulējies kungs livrejā. Pulcherijas Ivanovnas istaba bija piekrauta pilna lādēm, kastēm, kastītēm un lādī-tēm. Daudz sainīšu un maisu ar sēklām,

puķu, dārzāju, ar- buzu karājās gar sienām. Daudz kamolu ar visādu krāsu vilnas dziju, veclaicīgu kleitu lupatiņas, kas bija šūtas priekš puļ gadsimta, bija sakrautas lādīšu kaktos un starp lādī-tēm. Pulcherija Ivanovna bija liela saimniece un visu savāca, kaut arī dažreiz pati nezināja, kur to vēlāk varēs izlietot. Bet visjaukākais mājās — bija dziedošās durvis. Līdzko bija pie-nācis rīts, durvju dziedāšana atskanēja pa visu māju. Es nevaru pasacīt, kāpēc tās dziedāja: vai vainīgas tur bija pārrūsējušās eņģes, vai arī pats mehaniķis, kas bija 'ās taisījis, bija apslēpis tajās kādu noslēpumu; bet brīnišķīgi ir tas, ka katrām durvīm bija sava īpaša balss: durvis, kas gāja uz guļamo istabu, dziedāja vissmalkākā diskantā; durvis uz ēdamo istabu basē; bet tās, kas bija priekšnamā, dziedāja kaut kādā savādā, drebošā un reizē vaidošā skaņā, tā ka, tajā ieklausoties, varēja galu galā ļoti skaidri sadzirdēt: vai dieviņ, es salstu! Es zinu, ka daudziem ļoti nepatīk šī skaņa; bet es to ļoti mīlu, un, ja man gadās kādreiz te dzirdēt durvju čik-stēšanu, tad mani pēkšņi apšalc sādža: zema istabiņa, ko ap-gaismo svece veclaicīgā svečturi; vakariņas, kas uzliktas jau galdā; tumša maija

nakts, kas raugās no dārza caur atvērtu logu uz traukiem piekrautu galdu; lakstīgala, kas pieskandina dārzu, māju un attālo upi savām dziesmām; bailes un zaru čabēšana ... un, ak dievs, kāda gara atmiņu virkne mani apņēma tad! Krēsli istabā bija no koka, masivi, kas parasti rak-sturo senumu; tie visi bija ar augstām izgrieztām atzveltnēm, dabiskā krāsā, bez kādas lakas un krāsojuma; tie nebija apsisti ar drēbi un līdzinājās mazliet tiem krēsliem, kādos vēl šodien sēžas virsmācītāji. Trīsstūrains galdiņš kaktos, četr-stūrains dīvans un spoguļa priekšā, kas bija smalkos ietvaros ar izgrieztām lapām, ko mušas bija nosējušas melniem punk-tiem, dīvans priekšā paklājs ar putniem, kas līdzinājās pu-ķēm, un puķēm, kas līdzinājās putniem: tas bija gandrīz viss nepretenciozās mājiņas rotājums, kur dzīvoja mani sirm-galvj. Meitu istaba bija piebāzta jaunām un vecākām meitām svītrotos brunčos, kurām dažreiz Pulcher:ja Ivanovna deva šūt kaut kādus nieciņus un lika tīrīt ogas, bet kas lielāko tiesu skraidīja uz virtuvi un gulēja. Pulcherija Ivanovna uzskatīja par nepieciešamu turēt viņas mājā un stingri sekoja viņu tikumībai; bet, viņai par ārkārtēju brīnumu,

nepagāja ne daži mēneši, kad kādai no viņas meitām augums kļuva daudz pilnīgāks par parasto. Jo vairāk tas šķita neizprotami tāpēc, ka mājās gandrīz nemaz nebija neprecētu puīšu, atskaitot gan-drīz vienīgi istabas zēnu, kas nēsāja pelēku pusfraku un stāigāja basām kājām un, ja vien neēda, tad katrā ziņā gulēja. Pulcherija Ivanovna parasti sarāja vainīgo un stingri pie-teica, lai turpmāk tā nenotiktu. Uz logu stikliem dzingstēja briesmīgs mušu daudzums, kuru pilnīgi nosedza rupjais ka-menes bass, ko dažkārt pavadīja griezīgi lapseņu spindzieni; bet, tiklīdz ienesa sveces, visa šī varza devās uz nakts gulu un kā melns mākonis aplāja visus griestus.

Afanasijs Ivanovičs ļoti maz nodarbojās ar saimniecību, kaut gan arī dažreiz brauca pie siena un labības plāvējiem un noraudzījās diezgan neatlaidīgi viņu darbā; viss pārvaldīšanas smagums gulās uz Pulcheriju Ivanovnu. Pulcherijas Ivanov-nas saimniekošana pastāvēja nepārtrauktā pieliekamā atslēgšanā un aizslēgšanā, sālišanā, kaltēšanā, neskaitāma dau-dzuma augļu un augu vārīšanā. Viņas māja pilnīgi līdzinājās ķīmiskai laboratorijai. Zem ābeles mūžīgi kurējās uguns, un gandrīz nekad

netika noņemts no dzelzs trijkāja katls vai vara bļoda ar ievārījumu, želeju, pastilām, kuras pagatavoja ar medu, ar cukuru un neatceros vēl ar ko. Zem cita koka kučieris mūžīgi tecināja degvīnu vaVa tvertnē uz firziķu lapām, ievu ziediem, naglenēm, ķiršu kauliņiem, un 5ā procesa beigās pilnīgi nebija spējīgs pakustināt moli, mul-dēja tādas aplamības, ka Pulcherija Ivanovna nevarēja nekā saprast, un devās uz virtuvi gulēt. Visu šo dražu savārīja, piesālīja, sakaltēja tādā daudzumā, ka tā beidzot būtu ap-plūdinājusi visu pagalmu, jo Pulcherija Ivanovna arvien pāri par lietošanai aprēķināto mīlēja sagatavot vēl krājumam, ja lielāko tiesu no tās neapēstu mājas meitas, kas, ielīdušas pieliekamajā, tik briesmīgi tur saēdās, ka visu dienu vaidēja un sūdzējās par saviem vēderiem. Zemes apstrādāšanas un pārējos saimniekošanas novados ārpus mājas Pulcherijai Ivanovnai bija maz izdevības piedalīties. Pārvaldnieks, kopā ar ciema vecāko, nežēlīgi zaga. Viņi bija pasākuši iet kunga mežos kā savos personīgajos, gatavoja daudz kamanu un pār-deva tās tuvējā gada tirgū; bez tam visus resnos ozolus viņi pārdeva nociršanai dzirnavām kaimiņu kazakiem. Tikai

vienu reizi Pulcherija Ivanovna bija vēlējusies izrevidēt savus me-žus. Šim nolūkam aizjūdza drošku ar milzīgu ādas segu, no kuras, tiklīdz kučieris saraustīja grožus un zirgi, kas bija vēl kalpojuši milicijā, sakustējās no savas vietas, gaiss pildījās savādām skaņām, tā ka pēkšņi bija dzirdama gan (lauta, gan zvārguli, gan bungas; katra nagliņa un dzelzs iekibe tik ļoti skanēja, ka pie pašām dzirnavām bija dzirdams, kā kundze izbrauca no pagalma, kaut gan šis attālums bija ne mazāks par d:vi verstīm. Pulcherija Ivanovna nevarēja nepamanīt briesmīgo meža iztukšošanu un to ozolu nozušanu, kurus viņa jau bērnībā pazina kā simtgadējus. «Kāpēc gan tev. Ņičipor,» sacīja viņa, griezdamās pie sava pārvaldnieka, kas tepat at-radās, «ozoliņi kļuvuši tik reti? Pielūko, ka tev mati uz gal-vas neklūst reti.»

«Kāpēc reti?» teica parasti pārvaldnieks: «aizgājuši bojā. Pavisam aizgājuši bojā: gan pērkons saspēris, gan tārpi iz-grauzuši — aizgājuši bojā, kundze, aizgājuši bojā.» Pulcheriju Ivanovnu pilnīgi apmierināja šāda atbilde, un, atbraukusi mājās, viņa izdeva tikai pavēli divkāršot sardzi dārzā pie spāniešu ķiršiem un lielajiem ziemas bumbieriem. Šie cienī-jamie

vadītāji, pārvaldnieks un ciema vecākais, atzina par pilnīgi lieku vest visus miltus kungu klētīs un ka kungiem pietiks jau ar pusi; ^beidzot arī šo pusi viņi ievēdu sapelējušu vai izmirkušu, kas bija atzīta par sliktu gada tirgū. Bet lai kā zaga pārvaldnieks un ciema vecākais; lai cik briesmīgi visi rija sētā, sākot ar atslēgu glabātāju līdz cūkām, kas iznīci-nāja šausmīgu daudzumu plūmju un ābolu un bieži ar saviem purniem grūstīja koku, lai nopurinātu no tā veselu augļu birumu; lai cik tos knābāja zvirbuļi un vārnas; lai cik visi gājēji nesa kukuļus saviem kūmām uz citām sādžām un aiz-stiepa pat no klētīm vecus audeklus un dzijas, kas viss aiz-tecēja uz visas pasaules avotu, t. i., uz krogu; lai cik zaga viesi, flegmātiskie kučieri un sulaiņi, taču svētīgā zeme ražoja visu tādā vairumā, Afanasijam Ivanovičam un Pulche-rijai Ivanovnai bija tik maz vajadzīgs, ka visas šīs briesmīgās laupīšanas šķita pilnīgi nejutamas viņu saimniecībā

Abi vecīši pēc sena vecmodīgo muižnieku paraduma ļoti mīlēja paēst. Līdz ko pieņēmas rītausma (viņi vienmēr cēlās agri) un tiklīdz durvis uzsāka savu daudzbarsīgo koncertu, viņi jau sēdēja pie galdiņa un dzēra kafiju. Padzēris

kafiju, Afanasijs Ivanovičs gāja laukā priekšnamā un, purinādams mutautu, runāja: «Kiš, kiš! projām, zosis, no lieveņa!» Pa-galmā viņš parasti uzdūrās uz pārvaldnieku. Viņš pēc para-duma uzsāka ar to sarunu, izprašāja jo sīki par darbiem un apveltīja viņu tādām piezīmēm un rīkojumiem, kas katru būtu pārsteigušas ar neparastām saimniecības zināšanām un kaut kāds ienācējs nebūtu iedrošinājies pat iedomāties, ka pie tik redzīga saimnieka varētu zagt. Bet viņa pārvaldnieks bija rūdīts putns: viņš zināja, kā jāatbild, un vēl vairāk, kā jāsaimnieko. Pēc tam Afanasijs Ivanovičs atgriezās telpās un sacīja, tuvodamies Pulcherijai Ivanovnai. «Nu ko, Pul-cherija Ivanovna, vai nebūtu laiks kaut ko iekost?»

«Ko gan tagad, Afanasij Ivanovič, uzkodīsim? varbūt kor- žikus ar speķi, vai magoņu pīrādziņus, vai varbūt sālītas rud-mieses?»

«Gandrīz, kaut vai rudmieses vai pīrādziņus,» atbildēja Afanasijs Ivanovičs, un galdā pēkšņi parādījās galdauts ar pīrādziņiem un rudmiesēm.

Kādu stundu pirms pusdienām Afanasijs Ivanovičs iekoda atkal, iedzēra veclaiku sudraba glāzīti degvīna, uzkoda sēnī-tes, dažādas kaltētas



zivtiņas un citu. Pusdienot sēdās div-padsmitos. Bez bļodām un mērču traukiem galdā atradās daudz podiņu ar aiztaisītiem vākiem, lai kaut kāds vecās gar-šīgās virtuves apetītīgais darinājums neizgarotu. Pie pus-dienām parasti sarunājās par pusdienām vistuvākajiem priekšmetiem.

«Man šķiet, ka šī biezputra,» mēdza teikt parasti Afana-sijs Ivanovičs, «mazliet piedegusi. Vai jums tā neliekas, Pul-cherija Ivanovna?»

«Nē, Afanasij Ivanovič, jūs ielieciet vairāk sviesta, tad tā neliksies piedegusi, vai arī paņemiet, lūk, šo mērci ar sēnī-tēm un pielejiet tai klāt.»

«Gandrīz,» runāja Afanasijs Ivanovičs, piestumdams savu šķīvi, «palūkosim, kā tas būs.»

Pēc pusdienas Afanasijs Ivanovičs devās atpūsties vienu stundiņu, pēc kam Pulcherija Ivanovna atnesa pārgrieztu arbuzu un teica: «Lūk, pamēģiniet, Afanasij Ivanovič, kas par labu arbuzu.»

«Bet jūs neticiet, Pulcherija Ivanovna, tam, ka viņš ir sar-kans no iekšas,» sacīja Afanasijs Ivanovičs, paņemdam sarkano šķēli, «gadās sarkans, bet slikts.»

Bet arbūzs nekavējoties nozuda. Pēc tam Afanasijs Ivano-vičs apēda vēl dažus bumbierus un devās pastaigāties pa dārzu kopā ar Pulcheriju Ivanovnu. Atnākuši mājās, Pulche-rija Ivanovna devās savos darbos, bet viņš apsēdās zem no-jumes, kas bija vērsta pret pagalmu, un skatījās, kā pielie-kamais bez apstājas rādīja un aizsedza savu iekšieni, un meitas, viena otru grūstot, te nesa iekšā, te ārā kf.udzēm da-žādus ēdamus niekus koka kastēs, sietos, klūdzenēs un cita3 aug|u glabātuvēs. Mazliet vēlāk viņš sūtīja pēc Pulcherijas Ivanovnas vai pats devās pie viņas un sacīja: «Ko gan tādu lai es ieēdu, Pulcherija Ivanovna?»

«Ko gan tādu?» runāja Pulcherija Ivanovna, «varbūt es iešu un pateikšu, lai jums atsūta vareņikus ar ogām, kurus es tieši jums liku atstāt?»

«Arī tie labi,» atbildēja Afanasijs Ivanovičs.

«Vai varbūt jūs ieēstu ķīseliti?»

«Arī tas labs,» atbildēja Afanasijs Ivanovičs.

Pēc tam viss tas nekavējoties tika atnests un, kā pieklājas, notiesāts.

Pirms vakariņām Afanasijs Ivanovičs vēl šo to uzēda. Pus- desmitos sēdās vakariņot. Pēc

vakariņām tūlīt gāja atkal gulēt, un vispārējs klusums pārņēma šo darbīgo un reizē mierīgo kaktiņu. Istabā, kurā gulēja Afanasijs Ivanovičs un

Pulcherija Ivanovna, bija tik karsta, ka retais būtu bijis spējīgs palikt tajā dažas stundas; bet Afanasijs Ivanovičs vēl bez tam, lai būtu siltāk, gulēja uz mūrīša, kaut gan lielais kar-stums bieži viņu spieda vairākas reizes piecelties nakts vidū un pastaigāties pa istabu. Dažreiz Afanasijs Ivanovičs, staigā-dams pa istabu, vaidēja.

Tad Pulcherija Ivanovna jautāja: «Ko jūs vaidat, Afanasij Ivanovič?»

«Dievs viņu zina, Pulcherija Ivanovna; it kā mazliet vē-ders sāp,» teica Afanasijs Ivanovičs.

«Bet vai jums nebūtu labāk kaut ko uzēst, Afanasij Iva-novič?»

«Nezinu, vai tas būs labi, Pulcherija Ivanovna! Un ko tad tādu varētu uzēst?»

«Skābu pieniņu vai pašķidru viru ar kaltētiem bum-bieriem.»

«Gandrīz varētu varbūt pamēģināt,» sacīja Afanasijs Iva-novičs. Miegaina meita devās rakņāties pa skapjiem, un Afanasijs Ivanovičs izēda šķīvīti; pēc tam viņš parasti sacīja: «Tagad it

kā kļuva vieglāk.»

Dažreiz, ja laiks bija skaidrs un istabās diezgan silti saku-rināts, Afanasijs Ivanovičs, kļuvis jautrs, mēdza pajokot ar Pulcheriju Ivanovnu un parunāt par kaut ko neparastāku.

«Bet kas būtu, Pulcherija Ivanovna,» sacīja viņš, «ja pēkšņi aizdegtos mūsu māja, kur mēs liktos?»

«Lai dievs pasarga!» teica Pulcherija Ivanovna, metot krustu.

«Nu, bet pieņemsim, ka mūsu māja nodegtu, kur tad mēs ietu?»

«Dievs zina, ko jūs runājat, Afanasij Ivanovič. Kā tas iespējams, ka māja varētu nodegt? Dievs to nepieļaus.»

«Nu, bet ja nodegtu?»

«Nu, tad mēs pārietu uz virtuvi. Jūs aizņemtu uz laiku to istabiņu, kuru aizņem atslēgu glabātāja.»

«Un ja arī virtuve nodegtu?»

«Vēl kas. Dievs lai pasarga no tāda posta, ka pēkšņi ir māja, ir virtuve nodegtu. Nu, tad uz pieliekamo, kamēr uz-celtu jaunu māju.»

«Bet ja arī pieliekamais nodegtu?»

«Dievs zina, ko jūs runājat. Es pat klausīties

jūs negribu!

Grēks tā runāt, un dievs soda par tādām valodām!» Bet Afa-nasijs Ivanovičs, apmierināts ar to, ka piejokojis Pulcheriju Ivanovnu, smaidīja, sēdēdams savā krēslā.

Bet visinteresantāki man likās vecīši tai laikā, kad viņiem bija viesi. Tad viss viņu mājā izskatījās citādāk. Sie krietnie ļaudis, var sacīt, dzīvoja viesiem. Visu, kas vien viņiem bija labāks, to visu nesa laukā. Viņi viens par otru centās jūs pa-cienāt ar visu, ko vien ražoja viņu saimniecība. Bet par visu vairāk man patika tas, ka visā viņu pakalpībā nebija nekādas liekulības. Sī viesmīlība un devīgums tik lēnīgi izpaudās viņu sejās, tā piedienējās viņiem, ka negribot bija jāpaklausa viņu lūgšanas. Tās bija viņu labsirdīgo, bezviltus, tīro, skaidro dvē-seļu vienkāršības sekas. Sī viesmīlība nemaz nav tāda, ar kādu pacienā valsts palatas ierēdnis, kas iegājis sabiedrībā ar jūsu pūlēm, kas sauc jūs par labdari un kas rāpo pie jūsu kājām. Viesi nekādā ziņā nevarēja atlaist tai pašā dienā; viņam bija noteikti jāpārnakšņo. «Kā var tādā vēlā laikā do-ties tik tālā ceļā?» vienmēr sacīja Pulcherija Ivanovna (viesis parasti dzīvoja trīs vai četras

verstis no viņiem). «Protams,» teica Afanasijs Ivanovičs, «vai maz kas var notikt: uzkritīs laupītāji vai cits kāds ļauns cilvēks.» «Lai dievs pasarga no laupītājiem!» runāja Pulcherija Ivanovna. «Un kāpēc tas jā-stāsta vakarā? Laupītāji, ne laupītāji, bet laiks ir tumšs, nemaz neder braukšanai. Un arī jūsu kučieris... es pazīstu jūsu kučieri: viņš tāds vārgs un maziņš; viņu katra ķēve izpu-tinās; un bez tam viņš jau tagad, droši vien, piesūcies un guļ kaut kur.»

Un viesiem bija katrā ziņā jāpaliek; bet šis vakars zemajā, siltajā istabā; vēlīgais, siltais un iemidzinošais stāstījums, ga-raini, kas plūst no galdā pasniegtā ēdiena, kas arvien baro-joši un meistarīgi pagatavots, bija viņam kā balva. Es redzu kā šodien, kā Afanasijs Ivanovičs salīcis sēž krēslā ar savu pastāvīgo smaidu un klausās viesi ar uzmanību un pat ar baudu. Bieži sarunas novirzījās arī uz politiku. Viesis, kas arī visai reti izbrauca no savas sādžas, bieži ar nozīmīgu skatienu un noslēpumainu sejas izteiksmi secināja savus minējumus un stāstīja, ka francūzis slepeni vienojies ar angli uzlaist atkal Krievijai Bonapartu, vai arī vienkārši stāstīja par priekšā stāvošo karu, un tad Afanasijs Ivanovičs

bieži sacīja, it kā neskatīdamies uz Pulcheriju Ivanovnu:

«Es pats domāju iet karā; kāpēc gan es nevaru iet karā?»

«Tad ta nu aizgājis!» pārtrauca Pulcherija Ivanovna. «Jūs viņam neticiet,» sacīja viņa, griezdamās pie viesā, «kur tad nu viņš, vecs, ies karā. Viņu pirmais zaldāts nošaus! Nudien, nošaus! Notēmēs tikai un nošaus.»

«Kas par to,» teica Afanasijs Ivanovičs, «arī es viņu no-šaušu.»

«Nu paklausieties tikai, ko viņš runā!» uztvēra Pulcherija Ivanovna, «kur tāds ies karā. Arī viņa pistoles sen jau sarū-sējušas un gul kambarī. Ja jūs tās redzētu: tur ir tādas, ka, iekāms jūs izšaujāt, pulveris jau to izārdīs. Ir rokas sev at-šaus, ir seju sakropļos, un uz mūžu kļūs nelaimīgs!»

«Nu ko,» sacīja Afanasijs Ivanovičs, «es nopirkšu sev jaunu apbruņojumu; es paņemšu zobenu vai kazaku pīķi.»

«Tas viss ir iedomas. Pēkšņi viņam ienāk galvā, un sāks stāstīt!» piemetināja Pulcherija Ivanovna ar sašutumu. «Es jau zinu, ka viņš joko, bet tomēr nepatīkami klausīties. Un tā viņš

vienmēr runā; citreiz klausies, klausies, un bailes sa-metas.» Bet Afanasijs Ivanovičs, apmierināts ar to, ka maz-liet nobiedējis Pulcheriju Ivanovnu, smējās, saliecies savā krēslā.

Pulcherija Ivanovna man šķita jo pievilcīga tad, kad veda viesi pie uzkodām. «Lūk te,» viņa sacīja, noņemdamā aizbāzni no karafas, «šis degvīns uzliets retenājam un zalvijai: ja kādam sāp lāpstiņas vai viduklis, tad ļoti palīdz; lūk, šis — uz naglenēm: ja ausīs skan un sejā ēdes metas, tad ļoti palīdz; bet šis te — uzlējums uz firziķu kauliņiem, nu pa-ņemiet glāzīti, kāda brīnišķīga smarža! Ja kāds, no gultas celdamies, piesities kaut kā pie skapja vai galda stūra, un pierē uzcēlies bumbulis, tad jāizdzer tikai viena glāzīte priekš pusdienām — un viss kā ar roku noņemts; tai pašā mirklī viss pāries, it kā nemaz nebūtu bijis.» Pēc tam tāds pats pār-skats sekoja arī citām karafām, kurām gandrīz visām bija kādas dziednieciskas īpašības. Apkrāvusi viesi ar visu šo ap-tieku, viņa to pieveda pie daudzajiem šķīvjjiem. «Lūk, šis sēnītes ar timusu! Te — ar nagliņām un valriekstiem. Tos iesālīt mani iemācīja kāda turciete tai laikā, kad vēl turki bija pie mums gūstā. Tā bija tik lāga turciete, un



ne-maz nevarēja manīt, ka viņai būtu turku ticība bijusi: un staigāja arī gandrīz pavisam tāpat kā pie mums; tikai cūkas gaļu neēda: saka, ka viņiem kaut kā likumos aizliegts. Sitās sēnītes ar jāņogu lapām un muskatriekstiem. Un šeit lielās bērzlapes; tās es tikai pirmo reizi vārīju etiķī; nezinu, kādas tās būs. Es dabūju zināt šo noslēpumu no tēva Ivana: mazā mucīņā vispirms jāizklāj ozolu lapas, pēc tam jāapkaisa ar pipariem un salpetri un jāieliek vēl mauragu ziedi, ņemot un izklājot tos ar kātiņiem uz augšu. Un te ir pīrādziņi! tie ir pīrādziņi ar sieru! tie ar kaņepēm! Un te ir tie, ko Afanasijs Ivanovičs ļoti mīl, ar kāpostiem un griķu biezputru.»

«Jā,» piebilda Afanasijs Ivanovičs, «es tos ļoti mīlu: tie ir mīksti un mazliet ieskābi.» Vispār Pulcherija Ivanovna bija ārkārtēji pacilāta, kad pie viņiem bija viesi. Labā vecenīte! Viņa visa piederēja viesiem. Man patika būt pie viņiem, un kaut arī es pārēdos briesmīgā kārtā, tāpat kā visi, kas pie viņiem ciemojās, kaut arī man tas bija ļoti kaitīgi, taču es vienmēr biju ļoti priecīgs pie viņiem aizbraukt. Vispār man šķiet, vai pašam gaisam Mazkrievijā nav kaut kādas sevišķas īpašības, kas palīdz gremošanai, jo ja šeit kāds

iedo-mātos pieēsties tādā veidā, tad, bez šaubām, gultas vietā viņš atrastos guļus uz galda.

Labie vecīši! Bet mans'stāstījums tuvojas visai bēdīgam atgadījumam, kas uz visiem laikiem pārvērtā šā mierīgā kak-tiņa dzīvi. Sis notikums liksies jo sevišķi pārsteidzošs, tā kā to izraisīja visnenozīmīgākais gadījums. Bet pēc dīvainā lietu iekārtojuma arvien mazi cēloņi ir radījuši lielus notikumus, un Otrādi, lieli notikumi beidzas ar niecīgām sekām. Kāds iekarotājs savāc visas savas valsts spēkus, karo vairākus gadus, viņa pulkveži kļūst slaveni, un beidzot viss tas izbeidzas ar niecīga zemes gabaliņa iegūšanu, kurā nav kur iestādīt kar-tupeļus; bet dažreiz otrādi, kaut kādi divu pilsētu divi desu pārdevēji saplēšas savā starpā par niekiem, un ķilda pārņem beidzot pilsētas, pēc tam ciemus un sādžas, un pēc tam pat veselu valsti. Bet atliksim šo spriedelēšanu: tā te nepiederas; bez tam man nepatīk spriedelēšana, ja tā paliek tikai sprie-delēšana.

Pulcherijai Ivanovnai bija pelēks kaķēns, kas gandrīz vien-mēr gulēja, saritinājies kamolā, pie viņas kājām. Pulcherija Ivanovna dažreiz to glaudīja un kutināja ar pirkstu tā kak-liņu, ko

izlutinātais kaķēns izstiepa pēc iespējas augstāk. Ne-var sacīt, ka Pulcherija Ivanovna to pārāk mīlētu, bet vien-kārši pieķērās tam, pieradusi to vienmēr redzēt. Un Afanasijs Ivanovičs bieži pajokojās par tādu pieķeršanos.

«Es nezinu, Pulcherija Ivanovna, ko jūs tādu atrodat kaķī: kam tas der? Ja jums būtu suns, tad cita lieta: suni var pa-ņemt medībās, bet kam tad kaķis?»

«Kļūsiet taču, Afanasij Ivanovič,» teica Pulcherija Iva-novna, «jūs mīliet tikai runāt, un vairāk nekā. Suns nav tīrīgs, suns pieķēza, suns sadauza visu, bet kaķis — kluss radījums, tas nevienam nenodarīs ļauna.»

Vispār Afanasijam Ivanovičam bija vienalga, vai kaķi, vai suņi; viņš tikai tāpēc tā runāja, lai drusku izjokotu Pulche-riju Ivanovnu.

Aiz dārza viņiem bija liels mežs, ko uzņēmīgais pārvald-nieks bija pilnīgi saudzējis, varbūt tāpēc, ka cirvja skaņas būtu aizsniegušas pašas Pulcherijas Ivanovnas ausis. Tas bija biezs, aizlaists, vecie koku stumbri bija aizklāti ar saaugu-šajām lazdām un izskatījās pēc spalvainām baložu kājām. Šai mežā dzīvoja meža kaķi. Nepiejaucētie meža kaķi nav sajau-cami ar

tiem veiklajiem kaķiem, kas skraida pa māju jumtiem; ja tie atrodas pilsētās, viņi, neraugoties uz savu spītīgo raksturu, ir daudz vairāk civilizēti nekā mežu iemītnieki. Šitie turpretī pa lielākai daļai ir drūmi un mežonīgi radījumi; tie vienmēr ir liesi, vāji, ņaudrupjā, neizkoptā balsī. Viņi dažreiz parokas pa apakšzemes ejām zem klētīm un zog speķi; ierodas pat pašā virtuvē, ielēkdami pēkšņi pa atvērtu logu, kad ir ievērojuši, ka pavārs nolīdis nezālēs. Vispār, ne-kādu cēlu jūtu tie nepazīst; tie dzīvo no laupīšanas un nokož mazos zvirbuļus viņu pašu lizdās. Sie runči ilgi saostījās pa caurumu, kas bija zem klēts, ar lēnīgo Pulcherijas Ivanovnas kaķīti un beidzot pievilināja to, kā kareivju nodaļa pievilina muļķa zemnieci. Pulcherija Ivanovna pamanīja kaķes nozušanu un aizsūtīja to meklēt; bet kaķe neatradās. Pagāja trīs dienas; Pulcherija Ivanovna par to pažēlojās, beidzot pilnīgi aizmirsā. Kādu dienu, kad viņa revidēja savu sakņu dārzu un atgriezās ar savu roku salasītiem zaļiem svaigiem gurķiem Afanasijam Ivanovičam, viņas dzirdi pārsteidza pavisam žēla ņaudēšana. Viņa, it kā instinktīvi, izsacīja: — kis, kis! — un pēkšņi no nezālēm iznāca viņas

pelēkais kaķēns, vājš, liess; bija redzams, ka tas jau vairākas dienas nav ņēmis mutē nekādas barības. Pulcherija Ivanovna turpināja to saukt, bet kaķe stāvēja tās priekšā, ņaudēja un nedrīkstēja nākt tuvāk; varēja redzēt, ka viņa kopš tā laika kļuvusi pavisam mežonī-ga. Pulcherija Ivanovna sāka iet uz priekšu, turpinādama saukt kaķi, kas bailīgi gāja tai pakal līdz pašam žogam. Bei-dzot, ieraudzījusi agrākās, pazīstamās vietas, iegāja arī istabā. Pulcherija Ivanovna tūdaļ pavēlēja pasniegt tai pienu un gaļu un, sēdot tās priekšā, tīksminājās ar savas nabaga favo- rites izsalkumu, ar kādu tā rija kumosu pēc kumosa un strēba pienu. Pelēkā bēgle gandrīz viņas acu priekšā kļuva resnāka un neēda vairs tik kāri. Pulcherija Ivanovna izstiepa roku, lai to noglaudītu, bet nepateicīgā acīm redzot bija jau pārāk saradusi ar meža runčiem vai arī bija piesātinājusies ar ro-mantikas likumiem, ka nabadzība mīlestībā ir labāka par pilīm, un runči bija pliki kā vanagi; lai būtu kā būdams, tā izlēca pa logu, un neviens no mājas ļaudīm nevarēja to no-tvert.

Vecīte kļuva domīga: «Tā bija mana nāve, kas bija at-nākusi man pakal!» sacīja viņa pati sev, un

nekas nespēja viņu izklaidēt. Visu dienu viņa bija skumja. Velti Afanasijs Ivanovičs jokoja un gribēja dabūt zināt, kāpēc viņa pēkšņi kļuvusi tik skumja: Pulcherija Ivanovna neatbildēja vai arī atbildēja pavisam ne tā, lai apmierinātu Afanasiju Ivanoviču. Otrā dienā viņa bija kļuvusi ievērojami vājāka.

«Kas tas ir ar jums, Pulcherija Ivanovna? Vai tikai jūs neesat slima?!»

«Nē, es neesmu slima, Afanasij Ivanovič! Es gribu jums paziņot kādu sevišķu notikumu: es zinu, ka es šovasar miršu: mana nāve jau bija atnākusi man pakal!»

Afanasija Ivanoviča lūpas kaut kā slimīgi sašķobījās. Taču viņš gribēja pieveikt savā dvēselē skumjo sajūtu un pasmai-dījis teica: «Dievs zina, ko jūs runājat, Pulcherija Ivanovna! Jūs laikam dekohta vietā, ko jūs bieži dzerat, būsit iedzērusi firziķu liķieri.»

«Nē, Afanasij Ivanovič, es neesmu dzērusi liķieri,» sacīja Pulcherija Ivanovna.

Un Afanasijam Ivanovičam kļūva žēl, ka viņš tā pajokojis ar Pulcheriju Ivanovnu, un viņš lūkojās viņā, un asara riesās viņa skropstā.

«Lūdzu jūs, Afanasij Ivanovič, izpildīt manu

vēlēšanos,» sacīja Pulcherija Ivanovna. «Kad es nomiršu, tad pagla-bājiet mani pie baznīcas žoga. Uzvelciet man pelēko kleitu, to, ar tām nelielajām puķītēm brūnajā fonā. Atlasa kleitu, kas ar tām aveņu krāsas svītriņām, man nevelciet: mirušai vairs nav vajadzīga kleita — kam tā viņai? Bet jums tā noderēs: no tas jūs sev pašūsiet goda rīta svārkus gadījumam, kad atbrauks viesi, lai jūs varētu pieklājīgi parādīties un uzņemt viņus.»

«Dievs zina, ko jūs runājat, Pulcherija Ivanovna!» teica Afanasijs Ivanovičs, «nezin kad vēl būs jāmirst, bet jūs jau biedējat tādiem vārdiem.»

«Nē, Afanasij Ivanovič, es zinu, kad man jāmirst. Jūs tomēr neskumstiet pēc manis: es jau esmu vecene un esmu diezgan dzīvojusi, un arī jūs jau esat vecs; mēs drīz redzēsi-mies viņā saulē.»

Bet Afanasijs Ivanovičs raudāja kā bērns.

«Grēks raudāt, Afanasij Ivanovič! Negrēkojiet un nedus-mojiet dievu ar savām sērām. Es neskumstu par to, ka mirstu: man skumji par vienu (smaga nopūta pārtrauca uz mirkli viņas runu): es skumstu par to, ka nezinu, kam jūs atstāt, kas jūs pieraudzīs, kad es nomiršu. Jūs —

tā kā mazs bērns: ir vajadzīgs, lai tas jūs mīl, kas par jums rūpēsies.» Pie šiem vārdiem viņas sejā parādījās tik dziļš, tik satricinoši sirsnīgs žēlums, ka es nezinu, vai tai brīdī viņu varētu kāds vienaldzīgi uzlūkot.

«Pieraugi, Javdocha,» sacīja viņa, griezdamās pie atslēgu glabātājas, kuru lika speciāli pasaukt, «kad es nomiršu, ka tu uzraugi panu, ka tu glabā viņu kā savu aci, kā savu pašas bērnu. Uzraugi, lai virtuvē gatavo to, kas viņam garšo; ka veļu un drānas tu viņam vienmēr tīras pasniedz; ka tad, kad gadīsies viesi, tu viņu pieklājīgi uzposi; citādi, var gadīties, viņš kādreiz izies vecajos rīta svārkos, jo arī tagad viņš bieži aizmirst, kad ir svētku un kad darba diena. Nenolaid acu no viņa, Javdocha; es lūgšu par tevi dievu viņā saulē, un dievs tev atmaksās. Tad tu neaizmirsti, Javdocha: tu jau esi veca, tev ilgi nedzīvot — neuzņemi grēku uz dvēseles. Bet, ja tu viņu nepieskatīsi, tad tev nebūs laimes pasaulē. Es pati lūgšu dievu, lai viņš tev nedod svētīgu galu. Un pati tu būsi nelai-mīga, un tavi bērni būs nelaimīgi, un visam jūsu dzimumam nebūs nekur dieva svētības.»

Nabaga vecenīte! viņa tobrīd nedomāja ne par to lielo brīdi, kas viņu sagaida, ne par savu



dvēseli, ne par savu nā-kamo dzīvi: viņa domāja tikai par savu nabaga ceļa biedru, ar kuru nodzīvojusi mūžu un kuru atstāja bāru un pamestu. Ar neparastu mundrumu viņa izrikoja visu tā, lai pēc viņas Afa-nasijs Ivanovičs neievērotu viņas prombūti. Viņas pārlicība par savu drīzo galu bija tik stipra un viņas dvēseles stāvoklis tam bija noskaņots, ka tiešām pēc dažām dienām viņa iegulās gultā un nevarēja vairs uzņemt nekādu barību. Afanasijs Ivanovičs viss pārvērtās uzmanībā un neatgāja no viņas gultas. «Varbūt jūs kaut ko ieēstu, Pulcherija Ivanovna?» sacīja viņš, nemierīgi lūkodamies viņas acīs. Bet Pulcherija Ivanovna nekā nerunāja. Beidzot pēc ilgas klusēšanas viņa it kā gribēja ko sacīt, pakustināja lūpas — un viņas elpa aiz-lidoja.

Afanasijs Ivanovičs bija pilnīgi satriekts. Tas viņam likās tik mežonīgi, ka viņš pat neraudāja; nespodrām acīm raudzījās viņš tajā, it kā neizprazdams līķa nozīmi. *k* Nelaiķi novietoja uz galda, apvilka to pašu kleitu, ko viņa pati bija noteikusi, salika viņai rokas krustis, ielika rokās vaska sveci — visā viņš noraudzījās nejūtīgi. Daudz visādu kārtu ļaužu piepildīja pagalmu;

daudz viesu sabrauca uz bē-rēm; garie galdi bija izvietoti pagalmā; kutja, liķieri, pīrāgi apklāja tos kaudzēm. Viesi sarunājās, raudāja, lūkojās nomi-rušajā, pārrunāja viņas īpašības, skatījās uz atraitni; bet viņš pats visu to uzlūkoja savādi. Beidzot nelaiķi pacēla nešanai, ļaudis gāzās tai pakal, un arī viņš devās aiz tās. Mācītāji bija pilnā greznumā, saule spīdēja, zīdaiņi raudāja māšu rokās, cīruļi dziedāja, bērni krekliņos skraidīja un rotaļājās pa ceļu. Beidzot šķirstu novietoja virs bedres; viņam lika pieiet un pē-dējo reizi noskūpstīt nelaiķi. Viņš piegāja, noskūpstīja; viņa acis parādījās asaras, bet kaut kādas nejūtīgas asaras. Šķirstu nolaida, mācītājs paņēma lāpstu un pirmais uzmeta smilšu sauju; sulīgs stiepts garīdznieka un divu zvaniķu koris no-dziedāja mūžīgo piemiņu zem skaidrām, bezmākoņu debesīm; strādnieki ķērās pie lāpstām, un zeme jau apsedza un nolīdzi-nāja bedri. Šai brīdī viņš izspiedās uz priekšu; visi pašķīrās, deva viņam vietu, gribēdami zināt viņa nodomu. Viņš pacēla savas acis, paskatījās samulsis un sacīja: «Ak, tad jūs jau viņu aprakāt? kādēļ?!...» Viņš apstājās un nenobeidza savu runu.

Bet kad viņš atgriezās mājās, kad ieraudzīja,

ka viņa istabā ir tukšs, ka pat krēsls, kurā sēdējusi Pulcherija Ivanovna, bija iznests, — viņš raudāja, stipri raudāja, nenomierināmi rau-dāja, un asaras kā upe plūda no viņa izdzisušajām acīm.

Pieci gadi pagājuši no tā laika. Kādas bēdas gan neiznes laiks? Kādas kaislības spēs saglabāties šai nevienādajā kaujā ar laiku? Es pazinu kādu cilvēku pašā spēku ziedu laikā, kurš kūšāja pāri īstenā cēlumā un vērtīgās īpašībās; es pazinu viņu, kad tas bija iemīlējis, maigi, kaisli, neprātīgi, pārdroši, kautri, un manā klātienē, gandrīz manu acu priekšā viņa kaisles objektu — maigu, skaistu kā eņģelis, bija pārsteigusi nesātīgā nāve. Es nekad neesmu redzējis tādu briesmīgus dvēseles ciešanu izvirdumus, tādu traku svelošu sēru, tik šau-šalīgu izmisumu, kāds plosīja nelaimīgo mīlētāju. Es nekad nebiju domājis, ka cilvēks varētu radīt sev tādu elli, kurā nav ne ēnas, ne līdzības ar to, kas k<sup>^</sup>ut cik atgādinātu cerības... Viņu centās neizlaist no acīm; no viņa noslēpa visus ieročus, ar kuriem tas varētu sevi nogalināt. Pēc divi nedēļām viņš pēkšņi uzvarēja sevi: sāka smieties, jokoties; viņam atdeva brīvību, un pirmais, kur viņš to

izlietoja, bija—nopirkt pistoli. Kādu dienu pēkšņi atskanējis šāviens briesmīgi pārbie-dēja viņa piederīgos; tie ieskrēja istabā un ieraudzīja viņu izstiepušos, ar ievainotu galvaskausu. Ārsts, kas toreiz bija pagadījies, par kura māku klīda vispārēja slava, saskatīja viņā dzīvības pazīmes, atzina ievainojumu ne par pilnīgi nā-vīgu, un viņš, visiem par brīnumu, tika izārstēts. Uzraudzību par viņu pastiprināja vēl vairāk. Pat pie galda nelika viņam nazi un centās attālināt visu, ar ko viņš varētu sev kaitēt; bet viņš drīz atrada jaunu izdevīgu gadījumu un paskrēja zem garāmbraucošas ekipāžās riteņiem. Viņam sašķaidīja roku un kāju; bet viņu atkal izārstēja. Gadu pēc tam es viņu redzēju kādā lielā sabiedrībā: viņš sēdēja pie galda, aizsedzis vienu karti, jautri teica: p t i t u v e r t, un aiz viņa stāvēja, at-spiedusies uz elkoņiem pret viņa krēsla muguru, viņa jaunā sieva, sakārtodama viņa markas.

Pēc minēto piecu gadu notecēšanas pēc Pulcherijas Ivanov-nas nāves es, atrazdamies tajās vietās, iebraucu Afanasija Ivanoviča muižiņā apciemot savu veco kaimiņu, pie kā kād-reiz biju patikami pavadījis dienu un

vienmēr pārēdies vies-mīlīgās saimnieces labākos ražojumus. Kad es iebraucu pa-galmā, māja man izskatījās divreiz vecāka; zemnieku mājas bija pilnīgi sagulušās uz sāniem, bez šaubām, tāpat kā arī viņu īpašnieki; žogs un zedeņu sēta pagalmā bija pilnīgi sa-gruvusi, un es pat redzēju, kā ķēkša rāva laukā no tā kokus krāsns aizkurināšanai tai laikā, kad viņai vajadzēja paspert tikai divi liekus soļus, lai dabūtu tepat sagāztos žagarus. Es skumīgs piebraucu pie lieveņa; tie paši Barbosi un Brov- kas, jau kļuvuši akli un pārsistām kājām, sāka riet, saslējuši savas viļņainās, dadziem aplipušās astes. Pretī iznāca sirm-galvis. Jā, tas ir viņš! es tūdaļ pazinu viņu; bet viņš jau bija divtik salicis nekā agrāk. Viņš pazina mani un apsveica ar to pašu man pazīstamo smaidu. Es iegāju viņam pakal istabā. Šķita, viss tur bija pa vecam; bet es manīju visur kaut kādu savādu nekārtību, kaut kādu jūtamu trūkumu; ar vienu vārdu sakot, es sajutu sevī tās savādās jūtas, kādas mūs pārņem, kad mēs ieejam pirmo reizi atraitņa dzīvoklī, kuru mēs agrāk esam pazinuši kā nešķiramu tīo draudzenes, kas viņu pavadī-jusi visu mūžu. Šīs jūtas ir līdzīgas tām, kad mēs redzam savā

priekšā cilvēku bez kājas, ko vieniēr esam pazinuši veselu. Visur bija redzams gādīgās Pulcherijas Ivanovnas trūkums: pusdienās pasniedza vienu nazi bez spala: ēdieni vairs nebija pagatavoti ar tādu māku. Par saimnieci es ne-gribēju pat jautāt, baidījos pat palūkoties saimniecības ierīcēs.

Kad mēs nosēdāmies pie galda, kalpone aizsēja Afanasijam Ivanovičam servjeti, un ļoti labi bija darījusi, jo bez tās viņš visus savus rīta svārkus būtu notraipījis ar mērci. Es centos viņam ar kaut ko pakavēt laiku un stāstīju viņam dažādus jaunumus; viņš klausījās ar to pašu smaidu, bet brīžiem viņa skatiens bija pilnīgi nejūtīgs, un domas viņā neklejoja, bet nozuda. Viņš bieži pacēla karoti ar biezputru un tā vietā, lai pasniegtu to mutei, pasniedza degunam; savu dakšu, kas bija jāiedur cāļa gabalā, viņš bakstīja karafā, un tad kalpone, pa-ņēmusi viņu aiz rokas, uzvedināja uz cāli. Dažbrīd mēs gai-dījām vairākas minūtes nākamo ēdienu. Afanasijs Ivanovičs to jau pats manīja un teica: «Kāpēc tik ilgi nenes ēdienu?» Bet es redzēju caur durvju spraugu, ka zēns, kas pienesa mums ēdienus, pavisam nedomāja par to un gulēja, nokāris

galvu, uz sola.

«Tas tik ir ēdiens,» sacīja Afanasijs Ivanovičs, kad mums pasniedza mniškas ar krējumu, «tas tik ir ēdiens,» turpināja viņš, un es ievēroju, ka viņa balss sāka drebēt un no viņa svi-na acīm gatavojās noritēt asara, bet viņš sakopoja visus spēkus, vēlēdamies to atturēt: «tas tik ir ēdiens, ko ne ... ne ... nelai... nelai...» un pēkšņi paspruka asaras, viņa roka nokrita uz šķīvja, šķivis apgāzās, nolidoja uz grīdu un saplīsa; viņš pilnīgi aplija ar mērci. Viņš sēdēja nejūtīgs, nejūtīgi turēja karoti, un asaras kā strauts, kā bez stājas tekošs fontāns plūda, plūstin plūda uz servjeti, kas viņu aizklāja.

Ak dievs! — domāju es, raugoties viņā; — pieci gadi visu ārdītāja laika — sirmgalvis jau ir nejūtīgs, sirmgalvis, kura dzīvi, šķita, nekad nebija traucējis nekāds spēcīgs dvēseles savilņojums, kura visa dzīve, likās, sastāvēja tikai no sēdēšanas augstā krēslā, no kaltētu zivju un bumbieru ēšanas, no vientiesīgiem stāstiem, — un tik ilgas, tik karstas sēras! Kas tad ir spēcīgāks par mums: kaisle vai ieradums? Vai arī visas stiprās tieksmes, viss mūsu vēlējumos un verdošo kaislību viesulis ir tikai mūsu jaunības

sekas un tikai tāpēc vien šķiet mums dziļš un graužošs? — Lai būtu kā būdams, bet šai brīdī man likās bērnišķīgas visas mūsu kais-lības pret šo ilgo, lēno, gandrīz bezjūtīgo ieradumu. Vairākas reizes viņš pūlējās izteikt nomirušās vārdu, bet jau pus-vārdā viņa mierīgā un parastā seja krampjaini sašķobījās, un bērna raudāšana aizskāra mani pašā sirdī. Nē, tās nav tās asaras, ar kurām parasti tik devīgi sirmgalvji, kas jums tēlo savu nožēlojamo stāvokli un nelaiemes; tāpat arī tās nebija tās asaras, ko tie nobirdina pie punša glāzes: nē! tās bija asa-ras, kas plūda neaicinātas, pašas no sevis, sakrādamās no sāpju sūruma jau atdzisušajā sirdī.

Viņš nedzīvoja vairs ilgi pēc tam. Es nesen dabūju dzirdēt par viņa nāvi. Dīvaini tomēr tas, ka viņa nāves apstākļiem bija kaut kāda līdzība ar Pulcherijas Ivanovnas galu. Kādu dienu Afanasijs Ivanovičs nolēma mazliet paieties pa dārzu. Kad viņš lēnām gāja pa celiņu ar savu parasto bezrūpību, pilnīgi bez domām, ar viņu notika savāds atgadījums. Viņš pēkšņi izdzirda, ka kāds viņam aiz muguras izteica diezgan skaidrā balsī: Afanasij Ivanovič! Viņš apgriezās, bet nebija pilnīgi neviena; palūkojās uz visām



pusēm, ieskatījās krū-mos — nekur neviena. Diena bija rāma, un saule spīdēja. Uz mirkli viņš kļuva domīgs; viņa seja kaut kā atdzīvojās un viņš beidzot izteica: «Pulcherija Ivanovna sauc mani!» Jums, bez šaubām, būs gadījies kādreiz dzirdēt balsi, kas sauc jūs vārdā, ko vienkāršie ļaudis izskaidro ar to, ka dvē-sele ir noilgojusies pēc cilvēka un aicina viņu, un pēc tam seko nenovēršama nāve. Atzīstos, mani vienmēr ir šausmi-nājis šis noslēpumainais sauciens. Es atceros, ka bieži to esmu dzirdējis bērnībā: dažreiz pēkšņi man aiz muguras kāds skaidri izrunāja manu vārdu. Diena parasti šai laikā bija pavisam dzidra un saulaina; neviena lapa dārzā nedre-bēja kokā; bija nāves klusums, pat sienāzis šai mirklī pār-stāja sisināt; nevienas dvēseles dārzā. Bet, atzīstos, ja vis-trakākā un vētrainākā nakts ar visu stichiju Elli būtu mani pārsteigusi vienu pašu mežā, es nebūtu no tās tā nobijies, kā no šā šausmīgā klusuma bezmākoņainā dienā. Es tad parasti skrēju ar milzīgām bailēm un aizgūtnēm elpodams no dārza, un nomierinājos tikai tad, kad man gadījās sastapt kādu cil-vēku, kura skatiens izklaidēja šo briesmīgo sirds tuksnesi.

Viņš pilnīgi padevās savai dvēseles pārlicībai, ka Pulche-rija Ivanovna sauc viņu; viņš padevās ar paklausīga bērna gribu, izkalta, kāšēja, kusa kā svece, un beidzot arī kā svece izdzisa, kad vairs nebija nekā palicis, kas varēja uzturēt tās nabaga liesmu. «Apbediet mani blakus Pulcherijai Ivanov-nai,» tas bija viss, ko viņš izteica priekš savas miršanas.

Viņa vēlējumos izpildīja un viņu apglabāja pie. baznīcas, Pulcherijas Ivanovnas kapa tuvumā. Viesu bērēs bija mazāk, bet vienkāršo ļaužu un ubagu bija tikpat daudz. Kungu mājiņa tagad kļuva pavisam tukša. Uzņēmīgais pārvaldnieks kopā ar ciema vecāko pārstiepa uz savām mājām visas atli-kušās veclaiku lietas un grabažas, ko nevarēja aiznest atslēgu glabātāja. Drīz atbrauca, nezinu no kurienes, kaut kāds tālīns radnieks, muižas mantinieks, kas dienējis agrāk par poručiku, neatceros kādā pulkā, briesmīgs reformators. Viņš tūlīt ieraudzīja milzīgo nekārtību un nolaidību saimniecības lie-tās; viņš nolēma visu to katrā ziņā izravēt, izlabot un radīt visur kārtību. Sapiirka sešus brīnišķīgus angļu sirpjus, pie-nagloja katrai mājai atsevišķu numuru, un galu galā bija tik labi

izrīkojies, ka pēc sešiem mēnešiem muižu paņēma aizbildniecībā. Gudrā aizbildniecība (viens bijis piesēdētājs un kaut kāds štabskapteinis izballojušā mundierī) izsaimnie-koja īsā laikā visas vistas un visas olas. Zemnieku mājas, kuras gandrīz pilnīgi gulēja zemē, sagāzās pavisam; zemnieki sāka dzert, un lielākā daļa no viņiem bēguļoja. Bet pats īste-nais īpašnieks, kas, starp citu, dzīvoja diezgan saticīgi ar savu aizbildniecību un dzēra kopā ar to punšu, atbrauca savā sādžā ļoti reti un neuzturējās ilgi. ' Viņš līdz šim laikam braukā pa visiem gada tirgiem Mazkrievijā, cītīgi izprašņā dažādu ražojumu cenas pārdošanai vairumā, kā, piemēram: miltiem, kaņepājiem, medum un citam; bet pērk viņš tikai nelielus niekus, kā piemēram: kramiņus, naglas pīpes tīrī-šanai un vispār visu to, kas nepārsniedz visā savā kopumā viena rubļa vērtību.